

Менеджмент

УДК 338.45:677(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15729003>

Сучасні тенденції розвитку швейної промисловості в умовах війни

Кичма Роман Ярославович

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8611-217X>

Прийнято: 10.06.2025 | Опубліковано: 22.06.2025

***Анотація.** У статті проаналізовано поточний стан та сучасні тенденції розвитку швейної промисловості України на тлі викликів, спричинених повномасштабним вторгненням Росії у 2022 році. Розглянуто ключові виклики, зокрема знищення виробничої інфраструктури, порушення ланцюгів постачання, що призвело до переналаштування географії та стратегічних пріоритетів галузі, втрату кваліфікованих кадрів і релокацію підприємств. Багато підприємств, особливо на сході та півдні, були знищені або змушені припинити свою діяльність. У відповідь хвиля переміщення до більш безпечних західних регіонів змінила розподіл виробничих потужностей, причому державні програми, особливо ті що реалізуються Міністерством економіки України, відіграли вирішальну роль цьому зрушенню. Окрема увага приділена адаптаційним стратегіям бізнесу: акцент робиться на переході галузі до виробництва військового та тактичного спорядження для задоволення попиту воєнного часу та забезпечення виживання підприємств, співпраці з благодійними та волонтерськими організаціями, державними контрактами та міжнародними донорами, впровадженню цифрових технологій, автоматизації*

виробництва та виходу на нові експортні ринки з акцентом на сталих та етичних виробничих практиках. Незважаючи на значні втрати фізичних активів та людського капіталу, галузь продемонструвала адаптивність завдяки інвестиціям у гнучкі виробничі системи та перепідготовку робочої сили. Також проаналізовано приклади успішної державної та міжнародної підтримки відновлення сектору, поряд з інноваціями, сталим розвитком та розвитком навичок. Зроблено висновки що швейна промисловість України, як частина більшого сектору легкої промисловості, має всі можливості відігравати ключову роль в післявоєнному відновленні та економічному зростанні. Це включає створення нових робочих місць, зростання експорту, інтеграцію в глобальні ланцюги створення вартості та підтримку вразливих груп, таких як внутрішньо переміщені особи та ветерани.

Ключові слова: *швейна промисловість України, війна, релокація підприємств, військове виробництво, експорт, державна підтримка, адаптація бізнесу, волонтерство, трудові ресурси, цифровізація, післявоєнне відновлення.*

Modern trends in the development of the sewing industry in wartime conditions

Roman Kychma

Postgraduate student of the Department of Management and Administration,

Chernihiv Polytechnic National University,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8611-217X>

Abstract. *This article explores the transformation of Ukraine's sewing industry amid the challenges caused by Russia's full-scale invasion in 2022. The war has caused substantial disruptions to production infrastructure, logistics, labor availability, and supply chains, leading to a reconfiguration of the industry's geography and strategic priorities. Many enterprises, particularly in the east and south, were either destroyed*

or forced to cease operations. In response, a wave of relocation to safer western regions reshaped the distribution of production capacities, with government programs, especially those by the Ministry of Economy of Ukraine, playing a crucial role in facilitating this shift.

The paper analyzes the current state of the sewing industry based on statistical data from the State Statistics Service of Ukraine and sector-specific reports from Ukrlegprom, UNDP, GIZ, and other institutions. Emphasis is placed on the industry's transition toward producing military and tactical gear to meet wartime demand and ensure enterprise survival. The sector also embraced new cooperation models with volunteer and charitable organizations, government contracting, and international donors.

Another key trend is the digitization and automation of production, which has increased operational resilience. Ukrainian sewing companies are actively pursuing access to new markets, particularly in the EU and North America, with an emphasis on sustainable and ethical production practices. Despite severe losses in physical assets and human capital, the industry has shown adaptability through investments in flexible production systems and workforce retraining. Case studies such as the “Oversize” social enterprise and relocated production units like those in Rivne illustrate successful adaptation strategies.

The article concludes that Ukraine’s sewing industry, as part of the larger light industry sector, is positioned to play a key role in post-war recovery. This includes employment creation, export growth, integration into global value chains, and support for vulnerable groups such as IDPs and veterans. The findings underline the importance of continued public and international support for rebuilding the sector, alongside innovation, sustainability, and skills development.

Keywords: Ukraine’s sewing industry, war, enterprise relocation, military production, export, state support, business adaptation, volunteering, labor resources, digitalization, post-war recovery.

Постановка проблеми. В контексті повномасштабної війни, що триває з 2022 року, швейна промисловість України зазнала значних трансформацій, зумовлених як прямими руйнуваннями виробничої інфраструктури, так і зміною економічних, соціальних та безпекових умов у країні. Актуальність теми обумовлюється, першою чергою, втратою виробничих потужностей і потребою в релокації. Багато підприємств, особливо на сході та півдні України, були знищені або зупинили діяльність через бойові дії. Це стимулювало тенденцію переміщення виробництва до центральних і західних регіонів, що, своєю чергою, змінило географію галузі та потребує нового управлінського та інвестиційного підходу.

Не менш актуальним є попит на військову та спеціалізовану продукцію сьогодні. Адже війна зумовила різке зростання потреби у військовому обмундируванні, тактичному одязі та спорядженні. Багато українських швейних підприємств адаптували свої виробничі лінії для забезпечення Збройних Сил України, сил територіальної оборони та добровольчих формувань.

Окрім цього відбулася зміна форматів співпраці: волонтерство, благодійність, держзамовлення. В умовах обмежених фінансових ресурсів і нестабільного попиту, швейна галузь розвивається завдяки гнучким формам кооперації, тісній співпраці з волонтерськими ініціативами, благодійними фондами, а також державними програмами підтримки.

Також через військову мобілізацію, евакуацію та зовнішню міграцію, досліджувана галузь стикається з гострим дефіцитом кваліфікованих кадрів. Це вимагає нових підходів до навчання, перепрофілювання та збереження персоналу. Варто зазначити, що криза стимулювала впровадження цифрових рішень, розширення електронної комерції, автоматизацію процесів і переорієнтацію на нові зовнішні ринки (зокрема, у ЄС та Північній Америці). Український одяг дедалі більше асоціюється з якістю, стійкістю та етичністю виробництва. Як одна з трудомістких та експортно-орієнтованих галузей, швейна промисловість може відігравати ключову роль у соціально-економічній

стабілізації, створенні робочих місць, розвитку малого й середнього бізнесу, особливо для жінок та внутрішньо переміщених осіб.

Отже, дослідження сучасних тенденцій розвитку швейної промисловості в умовах війни є надзвичайно актуальним для розуміння процесів адаптації національного виробництва до екстремальних умов, формування нових підходів до державної політики підтримки бізнесу та інтеграції України у глобальні економічні системи.

Мета дослідження: проаналізувати сучасний стан, виклики та перспективи розвитку швейної промисловості України в умовах війни, виявити основні напрями трансформації галузі та визначити можливості її адаптації до нових економічних, безпекових і соціальних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На офіційному сайті Інституту економіки та прогнозування НАН України розміщено аналітичні звіти, що містять цінні дані про структурні зміни в легкій промисловості України. Ці матеріали висвітлюють галузеві трансформації, індустріальну політику та перспективи розвитку національного виробництва, зокрема у швейному секторі, що є важливою основою для подальших досліджень.

Надійним джерелом емпіричних даних стали звіти Державної служби статистики України, які дають можливість аналізувати динаміку обсягів виробництва, експорту текстильної та швейної продукції, а також кількісні зміни в зайнятості працівників галузі впродовж останніх років. Актуальною також є аналітика асоціації «Укрлегпром», зокрема звіт «Легка промисловість України: виклики воєнного часу» (2023), де подано реальні кейси релокації підприємств, адаптаційні практики та бар'єри, з якими стикається галузь у період війни [6, 14, 15].

До низки вітчизняних науковців, які досліджують інституційні та ринкові зміни в легкій промисловості, належать Ішук С.О., Созанський Л.Й., Скиба М.В. Шабардіна Ю. тощо.

У період повномасштабної війни важливими стали звіти Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ), яке активно підтримує малий і середній бізнес, включаючи швейні підприємства, через релокаційні програми, навчання та грантову підтримку. Додаткову аналітику надають міжнародні організації, зокрема ЄБРР, USAID, UNIDO та ПРООН, які висвітлюють фінансування, інституційну підтримку та приклади успішної інтеграції українських виробників у міжнародні виробничі ланцюги.

Ці джерела сформували комплексне підґрунтя для наукового аналізу змін у швейній промисловості України в умовах війни та дозволили обґрунтувати пропозиції щодо її відновлення та модернізації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність ґрунтовних аналітичних та статистичних матеріалів, низка питань у дослідженні трансформацій швейної галузі України в умовах війни залишається відкритою. Зокрема, потребує подальшого вивчення ефективність механізмів державної та міжнародної підтримки, зокрема грантових і релокаційних програм — у контексті їх довгострокового впливу на стійкість підприємств. Недостатньо висвітленими залишаються регіональні відмінності у динаміці відновлення швейних виробництв, а також роль неформального сектору у забезпеченні потреб армії та населення.

Потребує уточнення й питання цифрової трансформації швейної промисловості, зокрема впровадження автоматизації, ERP-систем та інструментів Industry 4.0, — особливо для мікро- та малих підприємств. Обмеженим є також аналіз гендерного та соціального впливу структурних змін у галузі, зокрема у контексті зайнятості внутрішньо переміщених осіб та соціально вразливих груп. Нарешті, актуальним є дослідження перспектив інтеграції українських виробників у сталі міжнародні ланцюги постачання в умовах зростаючих вимог до екологічної та соціальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. До початку повномасштабної війни у 2022 році швейна промисловість України була важливою складовою легкої

промисловості та демонструвала стабільні показники розвитку. Згідно з даними Державної служби статистики України, у січні–лютому 2021 року індекс промислової продукції у виробництві одягу становив 88,3% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Це свідчить про певне зниження виробництва, однак галузь залишалася активною та конкурентоспроможною [6, 14, 15].

У 2021 році підприємства швейної промисловості України виготовили значну кількість продукції, зокрема [6, 14]:

- 835,3 тис. жіночих суконь трикотажних машинного або ручного в'язання;
- 52,5 тис. чоловічих костюмів та комплектів (крім трикотажних);
- 285,4 тис. чоловічих піджаків та блейзерів (крім трикотажних);
- 309,8 тис. жіночих жакетів та блейзерів (крім трикотажних);
- 36,4 млн пар панчішно-шкарпеткових виробів (включаючи шкарпетки).

Ці дані свідчать про високий рівень виробничої активності та здатність галузі задовольняти як внутрішній попит, так і потреби зовнішніх ринків.

На Рис.1 представлена динаміка експорту текстильного одягу з України за період 2018–2021 років. Упродовж зазначеного періоду спостерігалось поступове зростання обсягів експорту до 2019 року, що свідчить про стабільний попит на українську продукцію на зовнішніх ринках, зокрема в країнах Європейського Союзу. У 2020 році відбулося помітне скорочення експорту, що зумовлено наслідками пандемії COVID-19, порушенням логістичних ланцюгів та зниженням споживчого попиту в країнах-партнерах. Проте вже у 2021 році експортні показники почали відновлюватися, демонструючи здатність галузі до адаптації та стабілізації в умовах глобальних викликів. Такий аналіз свідчить про потенціал української швейної промисловості та її здатність інтегруватися у міжнародні ланцюги постачання.

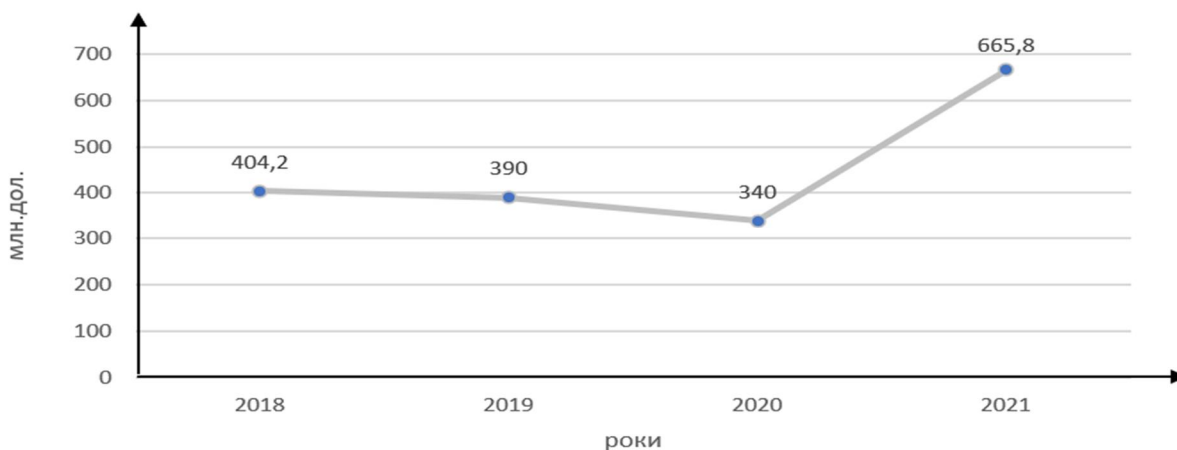

Рис.1. Обсяг експорту текстильного одягу протягом 2018-2021 рр

Джерело: сформовано автором на основі [17]

Лідруючі позиції серед країни-імпортерів українського текстильного одягу у довоєнний період займали такі країни Європейського Союзу, як Німеччина, Польща, Італія, Франція та Іспанія, що разом формували понад половину загального експорту галузі (див.рис.2). За даними Держкомстату, до війни підприємства легкої промисловості виробляли товарів на 3,2 млрд грн, близько 51% яких експортувалися здебільшого до Європи [9]. Такий розподіл свідчить про високий рівень інтеграції української швейної промисловості в європейські виробничі ланцюги, зокрема у форматі аутсорсингового пошиття. Ці дані свідчать про конкурентоспроможність українського текстильного сектору, особливо в сегменті B2B-виробництва для європейських брендів.

Таким чином, до початку повномасштабної війни швейна промисловість України характеризувалася стабільними обсягами виробництва, високим рівнем експортної орієнтації та значною часткою в структурі легкої промисловості країни. Варто відмітити, що підприємства швейної промисловості виконували замовлення для відомих світових брендів, працюючи на давальницькій сировині, що надходила з-за кордону. Це дозволяло забезпечувати високий рівень якості продукції та відповідати вимогам міжнародних стандартів [6].

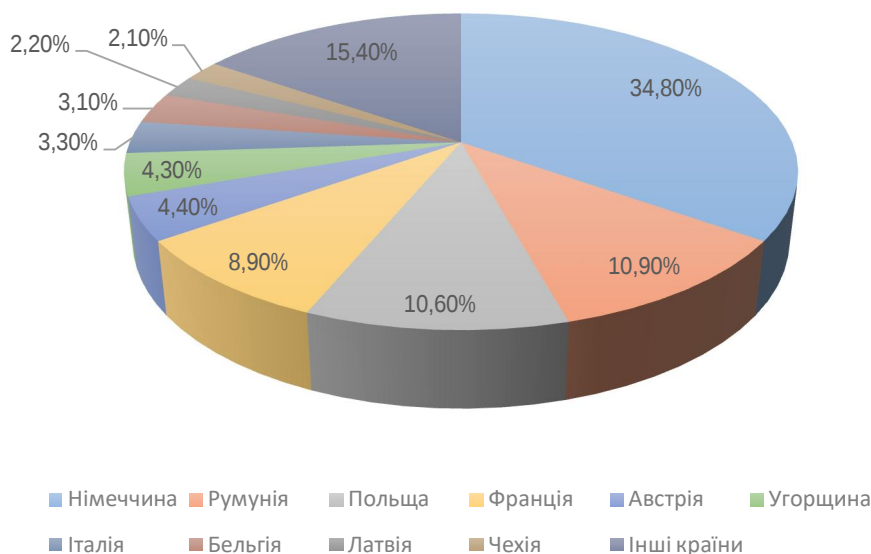

Рис.2. Топ-10 імпортерів українського текстильного одягу у довоєнний період (за даними 2019 року)

Джерело: сформовано автором за на основі [17]

До 2022 року швейні підприємства функціонували майже в усіх регіонах України, однак найбільші виробничі потужності були зосереджені в Києві та Київській області, оскільки цей регіон слугував центром ділової активності та логістики, що стимулювало розвиток швейної індустрії [3]. Львівська область традиційно вирізнялася потужною експортно-орієнтованою швейною галуззю. Значну роль у розвитку галузі також відігравали Дніпропетровська, Харківська, Закарпатська, Миколаївська, Полтавська та Житомирська області, де поєднувалися наявність кваліфікованої робочої сили та розвинена інфраструктура, що створювало сприятливі умови для розміщення швейних виробництв [17].

Згідно зі «Статистичним щорічником України» за 2022 рік, швейна промисловість посідала друге місце в легкій промисловості після текстильної. У галузі налічувалося близько 5,3 тис. підприємств, з яких дві третини складали швейні підприємства. Це свідчить про значну роль швейної промисловості в економіці країни [15]. Таким чином, до початку повномасштабної війни швейна промисловість України характеризувалася високим рівнем експортної орієнтації,

значною концентрацією виробництва в окремих регіонах та поступовим зменшенням обсягів виробництва через економічні трансформації.

Попри більшу концентрацію підприємств швейної промисловості у центральних та західних областях, значна їх частина також була розташована у північно-східних регіонах, зокрема в Сумській, Чернігівській та Харківській областях. Ці регіони стали одними з перших, що зазнали військових дій, що, своєю чергою, призвело до значних руйнувань інфраструктури та зупинки виробництва. За оцінками, близько 60% компаній галузі або припинили діяльність, або працюють з перебоями [16]. У відповідь на загрозу, багато підприємств були змушені релокуватися до більш безпечних регіонів, таких як західний регіон України. Наприклад, швейне підприємство "Алексія" перемістило свою діяльність до Рівненської області, де наразі працює 46 осіб, включаючи внутрішньо переміщених осіб та ветеранів [2].

Війна також спричинила серйозні порушення в ланцюгах постачання сировини та збуту продукції. У значної кількості підприємств виникла потреба переглянути своїх постачальників через руйнування логістичних зв'язків та шукати нові джерела постачання ресурсів. Велика кількість логістичних компаній призупинили або скоротили свою діяльність, що ускладнило доставку сировини та готової продукції. Це спричинило затримки у виробництві та збільшення витрат.

Крім того, підприємства зіткнулися з проблемами енергозабезпечення через пошкодження енергетичної інфраструктури. Це призвело до перебоїв у виробництві та додаткових витрат на альтернативні джерела енергії. Безпека працівників також стала критичним питанням. Підприємства були змушені впроваджувати додаткові заходи безпеки, включаючи евакуацію персоналу та забезпечення умов праці в умовах воєнного стану.

Війна призвела до значної втрати трудового капіталу в Україні. За оцінками, країна втратила майже 50% трудового капіталу за останні 10 років, зокрема через зовнішню міграцію, мобілізацію працівників та загальну невизначеність [7]. Це,

своєю чергою, створило дефіцит кваліфікованих кадрів у швейній галузі, що ускладнило відновлення виробництва та впровадження нових технологій. Такі обставини створювали потребу підприємств у пошуку нових джерел робочої сили, включаючи внутрішньо переміщених осіб та ветеранів. Таким чином, війна суттєво вплинула на швейну галузь України, спричинивши знищення та релокацію підприємств, порушення ланцюгів постачання, проблеми з логістикою та енергозабезпеченням, а також втрату кваліфікованих кадрів. Ці виклики вимагають комплексного підходу до відновлення та підтримки галузі в умовах воєнного стану.

Після початку повномасштабної агресії росії територіальний розподіл швейного виробництва в Україні зазнав суттєвих змін. Як вже було зазначено, значна їх кількість, що працювала у східних та центральних регіонах, змушена була оперативно переносити свої потужності на захід країни. Такі структурні зрушення стали можливими завдяки механізмам екстреної адаптації, зокрема державній програмі релокації бізнесу, яку реалізовувало Міністерство економіки України. Ці заходи не лише сприяли збереженню частини підприємств у складних умовах війни, але й дали поштовх до формування нової географії швейної індустрії, зорієнтованої на безпекові аспекти, доступність трудових ресурсів та логістичну переорієнтацію на європейські ринки.

В умовах війни частина швейних підприємств переорієнтувала свою діяльність на виготовлення військової та спеціалізованої продукції: форми, бронежилетів, тактичного спорядження тощо. Це дозволило не лише забезпечити обороноздатність країни, але й утримати економічну активність, зберегти робочі місця та налагодити стабільні канали реалізації продукції навіть у складних умовах.

Швейна галузь суттєво розширила горизонт взаємодії через співпрацю з волонтерськими та благодійними організаціями. Завдяки таким колабораціям підприємства отримали доступ до матеріалів, фінансування та нових замовлень,

зокрема гуманітарного характеру. Це створило нові соціальні формати кооперації, що посилили суспільну значущість швейної індустрії в умовах війни.

Окрім цього, війна стала каталізатором технологічних змін. У швейній галузі активізувалося впровадження діджиталізації, автоматизації та гнучких виробничих систем. Компанії впроваджують сучасні програмні рішення для управління виробництвом, логістикою та замовленнями, що допомагає адаптуватися до нестабільних умов, оптимізувати ресурси та відповідати на виклики ринку.

Паралельно з цим, українські швейні підприємства посилили зусилля щодо виходу на зовнішні ринки. Через партнерство з іноземними компаніями, участь у міжнародних виставках та програмах підтримки експорту (зокрема COSME, EEN тощо), галузь активно відновлює експортну активність та інтегрується у глобальні виробничі ланцюги. Таким чином, незважаючи на значні труднощі, швейна промисловість України демонструє високу здатність до адаптації, мобілізації ресурсів та інноваційного розвитку, що створює фундамент для її модернізації й сталого зростання в майбутньому.

В умовах війни адаптаційні зусилля самих підприємств відіграють важливу роль, однак без належної державної підтримки забезпечити стабільність та розвиток швейної галузі було б надзвичайно складно. Саме тому ключовим чинником стало формування відповідної державної політики та залучення інституційної підтримки, спрямованої на збереження виробничого потенціалу, створення нових можливостей для бізнесу та інтеграцію у міжнародні економічні процеси.

У відповідь на виклики, спричинені війною, уряд України запровадив низку програм для підтримки бізнесу, зокрема швейної галузі. Так, Міністерство економіки України реалізує програму, яка сприяє переміщенню підприємств із зон бойових дій до безпечніших регіонів, зокрема Західної України. Підприємства можуть здійснити повну або часткову релокацію своїх потужностей [11]. Реалізується також грантова програма «єРобота». Ця

ініціатива передбачає надання мікрогрантів для започаткування або розвитку бізнесу, включаючи швейні підприємства. Програма спрямована на активізацію підприємницької діяльності та створення робочих місць [4]. З початку 2025 року бізнес отримав понад 11 тисяч пільгових кредитів в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%» на загальну суму 35,4 млрд гривень. Це дає змогу підприємствам отримати фінансування на вигідних умовах для підтримки та розвитку своєї діяльності.

Місцеві органи влади відіграють не менш важливу роль у підтримці релокованих підприємств. Наприклад, у Волинській області управління економіки ідентифікувало понад 100 локацій для розміщення евакуйованого бізнесу, а місцеві громади активно сприяють переїзду та поновленню роботи підприємств [1]. Міжнародні партнери також надають значну підтримку. Наприклад, програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України», свого часу, сприяла розвитку українського підприємництва на внутрішньому та міжнародних ринках.

Серед прикладів успішної підтримки швейної галузі також варто відзначити майстерню «Оверсайз», яка працевлаштовує представників вразливих соціальних груп, зокрема ВІЛ-позитивних осіб та колишніх ув'язнених [8]. Підприємство виготовляє форму для Збройних сил України, поєднуючи соціальну відповідальність із практичною підтримкою армії. Ще одним прикладом є підприємець Ігор Шостак — переселенець із Луганська, який зумів відновити швейне виробництво у Кременчуці, створивши близько 20 робочих місць і налагодивши експорт продукції до європейських країн. Ці кейси демонструють, що за умов ефективної державної політики та інституційної підтримки українські швейні підприємства здатні адаптуватися, зберігати виробничий потенціал і сприяти економічному відновленню країни [12].

Українські швейні підприємства мають значний потенціал для інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості, особливо в сегментах крою, пошиття та складання одягу. Це відкриває можливості для співпраці з європейськими

брендами, які шукають надійних партнерів поблизу своїх ринків збуту. Проте для повноцінної інтеграції необхідно розвивати власні дизайнерські та інженерні компетентності, щоб переходити від виконання замовлень до створення продукції з високою доданою вартістю [5].

Окрім цього післявоєнне відновлення економіки та зростання національної свідомості сприятимуть підвищенню попиту на одяг вітчизняного виробництва. Споживачі все більше цінують якість, зручність та підтримку місцевих виробників. Це створює сприятливі умови для розвитку швейної галузі, підвищення зайнятості та зростання доходів населення [10].

Своєю чергою, інноваційний розвиток та підготовка кваліфікованих кадрів є ключовими факторами підвищення конкурентоспроможності швейної галузі. Інвестиції в сучасне обладнання, автоматизацію виробництва та цифрові технології дозволяють підвищити ефективність та якість продукції. Водночас, розвиток освітніх програм і професійної підготовки забезпечує наявність фахівців, здатних працювати з новітніми технологіями та адаптуватися до змін ринку [13].

Сьогодні сталий розвиток та екологізація виробництва стають все більш актуальними для швейної галузі. Впровадження екологічно чистих технологій, використання органічних матеріалів та зменшення відходів сприяють не лише збереженню довкілля, але й відповідають вимогам європейських споживачів. Дотримання принципів сталого розвитку відкриває нові можливості для експорту та зміцнення позицій на міжнародних ринках.

Таким чином, після завершення війни швейна галузь України має всі передумови для динамічного розвитку, інтеграції у світові виробничі ланцюги та зміцнення позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз розвитку швейної галузі України в умовах війни засвідчив її високу адаптивність, стійкість і здатність трансформуватися відповідно до нових викликів. Серед ключових тенденцій слід відзначити релокацію виробництв до безпечніших регіонів,

переорієнтацію на військову та спеціалізовану продукцію, активну цифровізацію, розширення зовнішньоекономічної діяльності та партнерство з волонтерськими й благодійними організаціями. Попри втрати виробничих потужностей і кадровий дефіцит, галузь продовжує функціонувати, підтримуючи економіку та обороноздатність країни.

Для суб'єктів господарювання доцільно зосередитись на інноваційних рішеннях, оптимізації виробничих процесів, розвитку професійної освіти та пошуку нових експортних ринків. Органам державної влади рекомендовано продовжувати програми фінансової підтримки, релокації, стимулювання експорту, а також забезпечити сприятливі умови для розвитку малого й середнього бізнесу в легкій промисловості.

Подальші наукові дослідження можуть бути спрямовані на вивчення довгострокових наслідків воєнної трансформації галузі, механізмів інтеграції у європейські виробничі ланцюги, сталого розвитку та екологізації виробництва, а також моделей державно-приватного партнерства в умовах відновлення економіки України.

Список використаних джерел

1. Бізнес в умовах війни: як релоковані підприємства приживаються на Волині. *Опора*, 2023. URL: <https://www.oporua.org/viyna/biznes-v-umovakh-viini-iaak-relokovani-pidpriemstva-prizhivaiutsia-na-volini-24799>
2. Від релокації до масштабування: швейне підприємство у Гощі набирає обертів. *Рівненська ОДА*, 2023. URL: <https://www.rv.gov.ua/news/vid-relokatsii-do-masshtabuvannia-shveine-pidpriemstvo-u-hoshchi-nabyraie-obertiv>
3. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні: аналітичний звіт. Програма розвитку ООН в Україні. Київ, 2022. 77 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/UA_Rapid_Assessment_of_War_on_MSMEs_in_Ukraine_0.pdf

4. ЄРОБОТА: гранти від держави на відкриття чи розвиток бізнесу. *Міністерство економіки України*, 2025. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=94321ef8-1418-479c-a69f-f3d0fdb8b977&lang=uk-UA>
5. Інтеграція в глобальні ланцюги доданої вартості. Дайджест № 6. *Аналітичний Центр Industry4Ukraine*, 2025. URL: <https://www.industry4ukraine.net/digest-6>
6. Календар оприлюднення інформації на 2022 рік. *Державна служба статистики України*, 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/plansite/2022/statinform2_2022.htm
7. Криза на ринку праці України. Вся надія – на трудових мігрантів. Як вони можуть підставити плече бізнесу та економіці? Розповідає HR-експерт Микола Зазуляк. *Forbes Ukraine*, 2024. URL: <https://forbes.ua/money/kriza-na-rinku-pratsi-ukraini-ostannya-nadiya-trudovi-migranti-yak-voni-mozhut-pidstaviti-pleche-biznesu-ta-ekonomitsi-rozpovidaie-hr-ekspert-mikola-zazulyak-31072024-22740>
8. Лаврів М. Хто створює робочі місця для ВІЛ-позитивних та колишніх ув'язнених? Кейс майстерні «Оверсайз», що шиє форму для ЗСУ. #ШОТАМ, 2023. URL: <https://shotam.info/khto-stvoriuie-robochi-mistsia-dlia-vil-pozytyvnykh-ta-kolyshnykh-uv-iaznenykh-keys-maysterni-oversayz-shcho-shyie-formu-dlia-zsu/>
9. Лисова Х. Гривня, промисловість та торгівля. Головні економічні підсумки 2022 року та прогноз на 2023 рік. *Накупіло*, 2023. URL: <https://nakypilo.ua/novyny/hryvnia-promyslovist-ta-torhivlia-holovni-ekonomichni-pidsumky-2022-roku-ta-prohnoz-na-2023-rik-2/>
10. Підтримуючи локальне: вплив виробництва одягу на економіку України [Електронний ресурс]. *ЄСумка*. URL: <https://e-sumka.net/vyrobnytstvo-odiahu/vyrobnytstva-odiahu-na-ekonomiku>
11. Програма релокації підприємств. *Міністерство економіки України*, 2025. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&lang=uk-UA>

12. Рибалка В., Гудим М. "Працювали до останнього": Ігор Шостак із Луганська відновив швейне виробництво у Кременчуці. *Суспільне. Полтава*. URL: <https://suspilne.media/poltava/1019825-pracuvai-do-ostannogo-igor-sostak-iz-luganska-vidnoviv-svejne-virobnictvo-u-kremencuci/>
13. Розвиток у швейній сфері. *Швейний простір*, 2023. URL: <https://xn----7sbbagsyenrif7ki5h.com.ua/rozvytok-u-shveyniy-sferi>
14. Соціально-економічне становище України за січень–серпень 2021 року. *Державна служба статистики України*, 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2021/publ_08_2021_u.html
15. Статистичний щорічник України за 2022 рік / За ред. І. Є. Вернера. Державна служба статистики України. Київ, 2023. 387 с. Режим доступу: <https://salo.li/9241746>
16. Штука Н. Перекроїти все. Війна зруйнувала понад половину швейного бізнесу України. Як він намагається постати з попелу. *Forbes Ukraine*, 2022. URL: <https://forbes.ua/inside/perekroiti-vse-viyna-zruynuvala-ponad-polovinu-shveynogo-biznesu-ukraini-yak-vin-namagaetsya-postati-z-popelu-13042022-5415>
17. UKRLEGPROM CONFERENCE '2023 «Легка промисловість. Відновлення. Разом до Перемоги!» *Укрлегпром*, 2023. URL: <https://ukrlegprom.org/ua/news/ukrlegprom-conference-2023-legka-promyslovist-vidnovlennya-razom-do-peremogy/>